

ประวัติการจัดตั้งหน่วยประจำชาติของรัฐสภาไทย

หน่วยประจำชาติ (National Group)^๑ ของรัฐสภาไทยเป็นกลไกหลักของรัฐสภาในการดำเนินกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์กับองค์การรัฐสภาระหว่างประเทศที่รัฐสภาไทยเป็นสมาชิก ปัจจุบัน รัฐสภาไทยมีหน่วยประจำชาติในองค์การรัฐสภาระหว่างประเทศ จำนวน ๓ หน่วย ได้แก่ หน่วยประจำชาติไทยในสหภาพรัฐสภา (Inter-Parliamentary Union – IPU),^๒ หน่วยประจำชาติไทยในสหภาพสมาชิกรัฐสภาเอเชียและแปซิฟิก (Asian-Pacific Parliamentarians’ Union – APPU)^๓ และหน่วยประจำชาติไทยในสมัชชารัฐสภาอาเซียน (ASEAN Inter-Parliamentary Assembly – AIPA)^๔ ด้วยเห็นว่า รัฐสภาไทยมิได้จัดตั้งหน่วยประจำชาติในองค์การรัฐสภาระหว่างประเทศเพิ่มเติมมาเป็นเวลา ๔๐ ปี แล้ว และที่ผ่านมา ไม่เคยมีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติการจัดตั้งหน่วยประจำชาติของรัฐสภาไทยมาก่อน ผู้เขียนจึงได้จัดทำเอกสารฉบับนี้ขึ้นเพื่อรวบรวมข้อมูลในส่วนดังกล่าว ข้อมูลเหล่านี้ประกอบขึ้นจากทั้งหลักฐานชั้นปฐมภูมิ อาทิ รายงานการประชุม ข้อบังคับการประชุม ตลอดจนข้อบังคับหน่วยประจำชาติฉบับต่าง ๆ และหลักฐานชั้นทุติยภูมิ อาทิ รายงานของคณะกรรมการบริหารหน่วยประจำชาติและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ควรกล่าวด้วยว่าข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานข้างต้น มีลักษณะเป็นบันทึกข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งยังไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจขั้นตอนการจัดตั้งหน่วยประจำชาติของรัฐสภาไทยบางขั้นตอน ฉะนั้น นอกจากเพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลแล้ว เอกสารฉบับนี้จึงเสนอการตีความการดำเนินการตามขั้นตอนเหล่านั้นภายในขอบเขตของหลักฐานที่มีอยู่ด้วย

กล่าวโดยทั่วไป การจัดตั้งหน่วยประจำชาติของรัฐสภาไทยเป็นการดำเนินการที่สืบเนื่องจากการมีมติให้รัฐสภาไทยเข้าเป็นสมาชิกองค์การรัฐสภาระหว่างประเทศ โดย “ที่ประชุมเป็นการภายในของรัฐสภา” ที่ประชุมดังกล่าวจะแต่งตั้งคณะกรรมการร่างข้อบังคับหน่วยขึ้น เมื่อคณะกรรมการดังกล่าวจัดทำร่างข้อบังคับหน่วยเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะมีการเรียกประชุมรัฐสภาเป็นการภายในอีกครั้งเพื่อพิจารณารับรองร่างข้อบังคับหน่วยและอาจมีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารหน่วยตามข้อบังคับดังกล่าวไปในคราวเดียวกันด้วย รายละเอียดการจัดตั้งหน่วยประจำชาติแต่ละหน่วยจะได้รับการกล่าวถึงต่อไป อย่างไรก็ตาม อันดับแรก เอกสารฉบับนี้จำเป็นต้องอธิบายถึงสถานะของ “ที่ประชุมเป็นการภายในของรัฐสภา” อันเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดตั้งหน่วยประจำชาติไทยใน IPU, APPU และ AIPA เสียก่อน

^๑ การแปลคำว่า “National Group” เป็นคำว่า “หน่วยประจำชาติ” เริ่มขึ้นอย่างไม่เป็นทางการเมื่อใดไม่ทราบแน่ชัด แต่จากหลักฐานที่พบ มีการใช้คำดังกล่าวตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. ๒๕๐๕ อย่างไรก็ตาม การใช้คำว่า “หน่วยประจำชาติ” ในการเรียกชื่อหน่วยประจำชาติของรัฐสภาไทยอย่างเป็นทางการ ปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในข้อบังคับหน่วยประจำชาติไทยในองค์การระหว่างรัฐสภาอาเซียน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ก่อนหน้านั้น รัฐสภาไทยเรียกชื่อหน่วยประจำชาติของตนอย่างเป็นทางการว่า “หน่วยรัฐสภาไทย” หรือ “หน่วยสมาชิกรัฐสภาไทย”.

^๒ ขณะแรกตั้ง เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๓ ใช้ชื่อว่า “หน่วยรัฐสภาไทยในสหภาพรัฐสภา”.

^๓ ขณะแรกตั้ง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ใช้ชื่อว่า “หน่วยสมาชิกรัฐสภาไทยในสหภาพสมาชิกรัฐสภาเอเชีย (Asian Parliamentarians’ Union – APU)” ตามชื่อองค์การในขณะนั้น.

^๔ ขณะแรกตั้ง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ใช้ชื่อว่า “หน่วยประจำชาติไทยในองค์การระหว่างรัฐสภาอาเซียน (ASEAN Inter-Parliamentary Organisation – AIPO)” ต่อมา เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้มีการแก้ไขคำแปลชื่อเป็น “องค์การรัฐสภาอาเซียน” กระทั่งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้มีการเปลี่ยนแปลงชื่อองค์การเป็น “สมัชชารัฐสภาอาเซียน”.

สถานะของที่ประชุมเป็นการภายในของรัฐสภากับการจัดตั้งหน่วยประจำชาติของรัฐสภาไทย

จากการสืบค้นของผู้เขียน ไม่มีเอกสารใดรองรับสถานะทางกฎหมายของที่ประชุมเป็นการภายในของรัฐสภา ทั้งยังไม่พบบันทึกการประชุมและไม่มีกรออ้างอิงถึงมติที่ประชุมดังกล่าวในการตีพิมพ์ข้อบังคับหน่วยประจำชาติไทยใน IPU, APPU และ AIPA ฉบับแรกตั้ง ลงในราชกิจจานุเบกษา ที่ประชุมเป็นการภายในของรัฐสภาจึงไม่น่าจะมีสถานะทางกฎหมายรองรับ คำถามจึงมีอยู่ว่า มติของที่ประชุมซึ่งไม่มีสถานะทางกฎหมายรองรับนี้ นำมาสู่การจัดตั้งหน่วยประจำชาติไทยในองค์การรัฐสภาระหว่างประเทศทั้งสามหน่วยได้อย่างไร ข้อมูลจากหลักฐานที่ปรากฏมีได้ให้คำอธิบายต่อเรื่องนี้ ทั้งยังอาจก่อให้เกิดความสงสัยมากขึ้น เมื่อพบว่าข้อบังคับหน่วยรัฐสภาไทยใน IPU ฉบับปี พ.ศ. ๒๔๙๓^๕ ซึ่งเป็นข้อบังคับหน่วยประจำชาติไทยฉบับแรกนั้น นอกจากจะไม่มีกรออ้างอิงถึงมติที่ประชุมเป็นการภายในของรัฐสภาแล้ว ยังไม่มีการลงนามกำกับท้ายข้อบังคับอีกด้วย เราจึงไม่อาจทราบได้ว่าข้อบังคับนี้ใช้บังคับโดยอาศัยอำนาจของผู้ใด^๖ การตอบคำถามข้างต้นจึงจำเป็นต้องอาศัยการตีความจากหลักฐานที่มีอยู่

ในข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทน, สภาผู้แทนราษฎร, สภานิติบัญญัติแห่งชาติ และสภาร่างรัฐธรรมนูญที่ผ่านมา มักจะมีข้อกำหนดให้ประธานสภานั้น ๆ มีอำนาจและหน้าที่ในการควบคุมและดำเนินกิจการของสภา ดังนั้น จึงเป็นไปได้ว่าหน่วยประจำชาติของรัฐสภาไทยจัดตั้งขึ้นโดยอาศัยอำนาจเช่นที่ว่านี้^๗ อย่างไรก็ตาม ประธานรัฐสภาจะใช้อำนาจดังกล่าวก็ต่อเมื่อที่ประชุมเป็นการภายในของรัฐสภามีมติให้รัฐสภาไทยเข้าเป็นสมาชิกองค์การรัฐสภาระหว่างประเทศและ/หรือจัดตั้งหน่วยประจำชาติ เพื่อเป็นฐานในการยืนยันว่าการมีปฏิสัมพันธ์กับองค์การรัฐสภาเหล่านั้น เป็นกิจการของรัฐสภา แม้ว่าที่ประชุมเป็นการภายในของรัฐสภานั้นจะไม่มีสถานะทางกฎหมายก็ตาม เหตุผลสนับสนุนข้อสันนิษฐานดังกล่าวมี ๒ ประการ ประการหนึ่งคือ ก่อนการประชุมเป็นการภายในเพื่อพิจารณาเรื่องการเข้าเป็นสมาชิก IPU เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๔๙๒ และรับรองข้อบังคับหน่วยรัฐสภาไทยใน IPU เมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๔๙๓ นั้น เคยมีการประชุมสภาผู้แทน^๘ เป็นการภายในเพื่อพิจารณาออกข้อบังคับซึ่งอันที่จริงแล้ว เป็นอำนาจของประธานสภาผู้แทนที่สามารถกระทำได้เองมาก่อนเช่นกัน ในการประชุมสภาผู้แทน สมัยสามัญ ครั้งที่ ๘/๒๔๙๑ เมื่อวันที่ ๒๙ เมษายน ๒๔๙๑ ภายหลังจากการประชุมตามระเบียบวาระสิ้นสุดลง นายเกษม บุญศรี ประธานสภาผู้แทน ได้เริ่มการประชุมเป็นการภายใน โดยขอให้ที่ประชุมพิจารณา “ข้อบังคับสภาผู้แทนว่าด้วยการลา การจ่ายเงินประจำตำแหน่ง และค่าพาหนะเดินทางของสมาชิกสภาผู้แทนกับเบี้ยประชุมของกรรมาธิการสภาผู้แทน และข้อบังคับการแต่งกายสมาชิกสภาผู้แทน”^๙ เมื่อมีสมาชิกสภาผู้แทนซักถามว่า “...ระเบียบวาระข้อบังคับนี้จะต้องพิจารณาด้วยหรือเปล่า...”^{๑๐} ประธานสภาผู้แทนตอบว่า “คืออย่างนี้ ระเบียบ ๒ อันนี้ ก็เป็นไปตามกฎหมายที่นี้ที่เคยปฏิบัติกันมา ก็นำมา

^๕ ข้อบังคับหน่วยรัฐสภาไทยในสหภาพรัฐสภา, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๖๗ ตอนที่ ๓๘ (๑๑ กรกฎาคม ๒๔๙๓): ๗๖๕-๗๗๐.

^๖ สำหรับข้อบังคับหน่วยรัฐสภาไทยใน IPU ฉบับปี พ.ศ. ๒๔๙๕ อันเป็นฉบับที่แก้ไขจากฉบับปี พ.ศ. ๒๔๙๓ เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๔๙๕ นั้น พลเอก พระประจันต์จันท์ (พุก มหาดีลัก) ประธานสภาผู้แทนราษฎร เป็นผู้ลงนามประกาศใช้ข้อบังคับหน่วยในฐานะ “ประธานแห่งหน่วยสหภาพรัฐสภาไทย” ซึ่งหมายความว่า สถานะของ “หน่วยสหภาพรัฐสภาไทย” ย่อมต้องมีมาก่อนหน้านั้นแล้ว นั่นคือ ตั้งแต่การประกาศใช้ข้อบังคับหน่วยรัฐสภาไทยใน IPU ฉบับแรกตั้ง เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๓.

^๗ อำนาจเช่นที่ว่านี้ปรากฏอยู่ในข้อบังคับการประชุมรัฐสภาทุกฉบับ แม้จะมีการใช้ถ้อยคำที่แตกต่างกันบ้าง ทั้งนี้ สำหรับข้อบังคับการประชุมสภาต่าง ๆ ในอดีต ผู้อ่านสามารถดูตัวอย่างได้จาก สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, *รวมข้อบังคับการประชุมและการรักษาของสภาผู้แทน พุฒิสภา วุฒิสภา และสภาร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๗๖-พ.ศ.๒๕๑๓*, [ม.ป.ท., ม.ป.ป.].

^๘ ชื่อของสภาล่างในขณะนั้น คือ “สภาผู้แทน” ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ มาตรา ๗๓ วรรคหนึ่ง ซึ่งกำหนดให้ “รัฐสภาประกอบด้วยวุฒิสภาและสภาผู้แทน”.

^๙ *รายงานการประชุมสภาผู้แทน*, ครั้งที่ ๘, สมัยสามัญ, ๒๔๙๑: ๗๖๙.

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, ๗๖๖.

เสนอที่ประชุมเพื่อพิจารณาตกลงกัน แต่ว่าถ้าจะถือเอาตามกฎหมายละก็เป็นเรื่องประธานที่จะตราออกไปได้ทีเดียว แต่ว่าเพื่อเคารพความคิดความเห็นของคนหมู่มากหรือเพื่อความพร้อมเพรียงของพวกเรา จึงได้นำมาเสนอสมาชิกเป็นการภายใน เรื่องเป็นอย่างนี้”^{๑๑} ฉะนั้น เหตุที่ต้องมีการเรียกประชุมรัฐสภาเป็นการภายในเพื่อพิจารณาเรื่องการเข้าเป็นสมาชิกองค์การรัฐสภาระหว่างประเทศและ/หรือการรับรองร่างข้อบังคับเพื่อจัดตั้งหน่วยประจำชาติ ทั้งที่ตามกฎหมายแล้ว อำนาจในการควบคุมและดำเนินการของรัฐสภาเป็นของประธานรัฐสภา ก็น่าจะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ “เพื่อเคารพความคิดความเห็นของคนหมู่มาก” แทนที่จะให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมด

เหตุผลอีกประการหนึ่งซึ่งสนับสนุนข้อสันนิษฐานที่ว่าหน่วยประจำชาติของรัฐสภาไทยจัดตั้งขึ้นโดยอาศัยอำนาจของประธานรัฐสภา คือ ในกรณีของหน่วยประจำชาติไทยในองค์การรัฐสภาระหว่างประเทศอีกสองหน่วย ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามประกาศใช้ข้อบังคับหน่วยฉบับแรกตั้ง ภายหลังจากที่ประชุมเป็นการภายในของรัฐสภามีมติเห็นชอบให้รัฐสภาไทยเข้าเป็นสมาชิกขององค์การรัฐสภาระหว่างประเทศ กล่าวคือ พลเอก หลวงสุทธิสารณกร (สุทธิ สุขะวาที) ประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ (ทำหน้าที่นิติบัญญัติ) เป็นผู้ลงนามประกาศใช้ข้อบังคับหน่วยสมาชิกรัฐสภาไทยในสหภาพสมาชิกรัฐสภาเอเชีย (Asian Parliamentarians’ Union – APU) เมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๑๐^{๑๒} และพลอากาศเอก หะริน หงสกุล ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เป็นผู้ลงนามประกาศใช้ข้อบังคับหน่วยประจำชาติไทยในองค์การระหว่างรัฐสภาอาเซียน (ASEAN Inter-Parliamentary Organisation – AIPO) เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๒๐^{๑๓} โดยไม่มีการอ้างถึงมติที่ประชุมเป็นการภายในของรัฐสภาแต่อย่างใด เช่นนี้จึงเป็นสิ่งยืนยันได้ในระดับหนึ่งว่าหน่วยประจำชาติทั้งสองหน่วยเกิดขึ้นจากการใช้บังคับข้อบังคับหน่วย โดยอำนาจของประธานรัฐสภา

ด้วยเหตุผลประกอบทั้งสองประการข้างต้น ผู้เขียนจึงขอสรุปว่าสถานะของหน่วยประจำชาติของรัฐสภาไทยเกิดขึ้นจากการประกาศใช้ข้อบังคับหน่วย โดยอาศัยอำนาจของประธานรัฐสภาในการควบคุมและดำเนินกิจการของรัฐสภา ตามข้อบังคับการประชุมรัฐสภา อย่างไรก็ตาม ประธานรัฐสภาจะใช้อำนาจดังกล่าวก็ต่อเมื่อที่ประชุมเป็นการภายในของรัฐสภามีมติให้รัฐสภาไทยเข้าเป็นสมาชิกองค์การรัฐสภาระหว่างประเทศและ/หรือจัดตั้งหน่วยประจำชาติ เสียก่อนเท่านั้น รายละเอียดของแนวปฏิบัติข้างต้นจะเห็นได้จากขั้นตอนในการจัดตั้งหน่วยประจำชาติของรัฐสภาไทยแต่ละหน่วย ซึ่งจะได้นำกล่าวถึงต่อไป

ประวัติการจัดตั้งหน่วยประจำชาติไทยใน IPU

รัฐสภาไทยได้รับการทาบทามให้เข้าเป็นสมาชิก IPU ทั้งโดยตรงและโดยผ่านทางฝ่ายบริหาร (กระทรวงการต่างประเทศ)^{๑๔} กระทั่งเมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๔๙๒ ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ส่งเรื่องการเข้าเป็นสมาชิก IPU มายังประธานวุฒิสภาและประธานสภาผู้แทน เพื่อพิจารณาต่อไป รัฐสภาจึงได้เรียกประชุมเป็นการภายใน เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๔๙๒ โดยได้พิจารณาลักษณะพื้นฐาน, วัตถุประสงค์ ตลอดจนนโยบายของ IPU และนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลในขณะนั้น กระทั่งในที่สุด ได้มีมติเห็นชอบในหลักการให้รัฐสภาไทยเข้าเป็นสมาชิก IPU^{๑๕} พร้อมนี้ ที่ประชุมดังกล่าวยังเห็นชอบให้ “ถือเอารัฐสภาไทยเป็นหน่วย

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน.

^{๑๒} [สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา], *องค์การสหภาพรัฐสภา องค์การสหภาพสมาชิกรัฐสภาเอเชีย พ.ศ. ๒๕๑๑*, (โรงพิมพ์มหาดไทย กรมราชทัณฑ์, ๒๕๑๑), ๑๑๗.

^{๑๓} *ข้อบังคับหน่วยประจำชาติไทยในองค์การระหว่างรัฐสภาอาเซียน, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๙๕ ตอนที่ ๒ (๓ มกราคม ๒๕๒๐): ๓.*

^{๑๔} [สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา], *รายงานคณะกรรมการหน่วยรัฐสภาไทยในสหภาพรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๐๔-๒๕๐๕* (กรุงเทพฯ: ร.พ.รับพิมพ์, ม.ป.ป.), ๑๐.

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, ๑๑.

ประจำชาติและสมาชิกแห่งรัฐสภาไทยเป็นสมาชิกของหน่วยโดยตำแหน่ง” ทั้งยังได้แต่งตั้งคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยสมาชิก จำนวน ๙ คน ขึ้นมาพิจารณาร่างข้อบังคับหน่วยด้วย^{๑๖} เมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๔๙๓ ที่ประชุมเป็นการภายในของรัฐสภาได้เห็นชอบร่างข้อบังคับหน่วยรัฐสภาไทยใน IPU^{๑๗} พร้อมทั้งได้แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหน่วยขึ้นตามข้อบังคับ^{๑๘} จากนั้น คณะกรรมการดังกล่าวได้มีหนังสือแสดงเจตจำนงขอเข้าเป็นสมาชิก IPU ตั้งแต่วันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๔๙๓ และในปีเดียวกันนั้น ที่ประชุมคณะมนตรีบริหาร IPU (IPU Governing Council) ได้มีมติเป็นเอกฉันท์รับหน่วยรัฐสภาไทยเข้าเป็นสมาชิก^{๑๙}

ข้อบังคับหน่วยรัฐสภาไทยใน IPU ฉบับปี พ.ศ. ๒๔๙๓ นี้ มีความสำคัญมากเนื่องจากข้อบังคับฉบับดังกล่าวได้กลายเป็นตัวแบบ (Model) ของการจัดตั้งหน่วยประจำชาติและการจัดทำข้อบังคับหน่วยประจำชาติฉบับอื่น ๆ ในเวลาต่อมา สาระสำคัญอันเกี่ยวข้องกับกลไกหลักของหน่วยประจำชาติตามข้อบังคับฉบับนี้ยังคงมีอยู่ในข้อบังคับหน่วยประจำชาติของรัฐสภาไทยทุกฉบับในปัจจุบัน อาทิ การกำหนดให้สมาชิกรัฐสภาทุกคนเป็นสมาชิกหน่วย, การเรียกเก็บเงินค่าบำรุงประจำปีของหน่วย, การกำหนดให้หน่วยต้องเรียกประชุมสามัญประจำปี และการกำหนดให้ประธานรัฐสภาเป็นประธานหน่วยโดยตำแหน่ง อย่างไรก็ตาม ข้อบังคับฉบับดังกล่าวมีผลบังคับใช้อยู่เพียงราว ๒ ปีเศษ การรัฐประหารเมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๔๙๔ และการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๔๙๕ ส่งผลให้ประเทศไทยกลับมาใช้ระบบสภาเดี่ยว (คือสภาผู้แทนราษฎร) จึงได้มีการจัดทำข้อบังคับหน่วยรัฐสภาไทยใน IPU ฉบับปี พ.ศ. ๒๔๙๕ ขึ้นใช้บังคับแทน^{๒๐} ข้อบังคับฉบับนี้มีผลบังคับใช้อยู่เป็นเวลานานถึง ๓๐ ปี ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองมากมาย จนกระทั่งได้มีการออกข้อบังคับฉบับใหม่ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ซึ่งได้เปลี่ยนชื่อหน่วยจากเดิมเป็น “หน่วยประจำชาติไทยในสหภาพรัฐสภา (The Thai National Group to the Inter-Parliamentary Union)”^{๒๑} อันเป็นชื่อที่ยังคงใช้อยู่ตามข้อบังคับหน่วยประจำชาติไทยใน IPU ฉบับปี พ.ศ. ๒๕๔๘ (ฉบับปัจจุบัน)^{๒๒}

ประวัติการจัดตั้งหน่วยประจำชาติไทยใน APPU

รัฐสภาไทยได้รับการทาบทามผ่านทางฝ่ายบริหาร (กระทรวงการต่างประเทศ) ให้ร่วมเป็นสมาชิกแรกตั้งของ APU ทั้งยังได้ร่วมหารือกับคณะผู้แทนรัฐสภาจากประเทศต่าง ๆ ตั้งแต่เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๐๘^{๒๓} อย่างไรก็ตาม สภาร่างรัฐธรรมนูญ อันเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่นิติบัญญัติในขณะนั้น ได้มีการประชุมเป็นการภายในเพื่อพิจารณาเรื่องการเข้าเป็นสมาชิก APU ถึง ๔ ครั้ง และในช่วงเวลาดังกล่าว สภาร่างรัฐธรรมนูญได้ส่งคณะผู้แทนเข้าร่วมประชุมสมัชชาใหญ่ (General Assembly) ของ APU ถึง ๒ ครั้ง ได้แก่ การประชุมสมัชชาใหญ่ APU ครั้งที่ ๑ ระหว่างวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน - วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๐๘ ณ กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น และการประชุมสมัชชาใหญ่ APU ครั้งที่ ๒ ระหว่างวันที่ ๒-๗ กันยายน ๒๕๐๙ ณ กรุงโซล สาธารณรัฐเกาหลี^{๒๔} กระทั่งใน

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน.

^{๑๗} ข้อบังคับหน่วยรัฐสภาไทยในสหภาพรัฐสภา, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๖๗ ตอนที่ ๓๘ (๑๑ กรกฎาคม ๒๔๙๓): ๗๖๕-๗๗๐.

^{๑๘} [สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา], รายงานคณะกรรมการหน่วยรัฐสภาไทยในสหภาพรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๐๔-๒๕๐๕, ๑๒.

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน.

^{๒๐} ข้อบังคับหน่วยรัฐสภาไทยในสหภาพรัฐสภา, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๖๙ ตอนที่ ๕๔ (๙ กันยายน ๒๔๙๕): ๑๐๗๘-๑๐๘๓.

^{๒๑} ข้อบังคับหน่วยประจำชาติไทยในสหภาพรัฐสภา, ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่มที่ ๙๙ ตอนที่ ๑๐๓ (๓๐ กรกฎาคม ๒๕๒๕): ๑๙-๒๔.

^{๒๒} ข้อบังคับหน่วยประจำชาติไทยในสหภาพรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๔๘, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๒๒ ตอนพิเศษ ๓๗ง (๙ พฤษภาคม ๒๕๔๘): ๒๔-๒๙.

^{๒๓} สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, องค์การรัฐสภาระหว่างประเทศซึ่งรัฐสภาไทยเป็นสมาชิก (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), ๒๓.

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน.

การประชุมเป็นการภายใน ครั้งที่ ๔ เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๐๙ สภาวาระรัฐธรรมนูญจึงได้พิจารณาร่างกฎบัตรของ APU ซึ่งคณะผู้แทนสภาวาระรัฐธรรมนูญนำกลับมาจากที่ประชุมสมัชชาใหญ่ APU ครั้งที่ ๒ และได้มีมติให้รัฐสภาไทยเข้าเป็นสมาชิก APU พร้อมทั้งจัดตั้งหน่วยประจำชาติขึ้น^{๒๕} ต่อมา ที่ประชุมเป็นการภายในของสภาวาระรัฐธรรมนูญเมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๑๐ จึงได้มีมติรับรองร่างข้อบังคับหน่วยดังกล่าว ภายใต้ชื่อว่า “ข้อบังคับของหน่วยสมาชิกรัฐสภาไทยในสหภาพสมาชิกรัฐสภาเอเชีย”^{๒๖}

ข้อบังคับหน่วยฉบับข้างต้นมีผลบังคับใช้อยู่ราว ๑๕ ปี กระทั่งมีการออกข้อบังคับฉบับใหม่ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ซึ่งได้เปลี่ยนชื่อหน่วยจากเดิมเป็น “หน่วยประจำชาติไทยในสหภาพสมาชิกรัฐสภาเอเชียและแปซิฟิก (The Thai National Group to the Asian-Pacific Parliamentarians’ Union)”^{๒๗} อันเป็นชื่อที่ยังคงใช้อยู่ตามข้อบังคับหน่วยประจำชาติไทยใน APPU ฉบับปี พ.ศ. ๒๕๔๘ (ฉบับปัจจุบัน)^{๒๘} อนึ่ง เนื่องจากผู้เขียนได้พบข้อมูลอันก่อให้เกิดความสับสนบางประการ จึงเห็นควรนำมากล่าวถึง ณ ที่นี้ เพื่อความชัดเจน กล่าวคือ เมื่อคราวที่กององค์การรัฐสภาระหว่างประเทศ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ได้นำข้อบังคับหน่วยประจำชาติไทยใน IPU, APPU และ AIPO ฉบับปี พ.ศ. ๒๕๒๕ มาจัดพิมพ์รวมเล่มนั้น มีการระบุถึง “ข้อบังคับหน่วยประจำชาติไทยในสหภาพสมาชิกรัฐสภาเอเชียและแปซิฟิก พ.ศ. ๒๕๐๘” ว่าเป็นข้อบังคับหน่วยฉบับหนึ่งที่ถูกยกเลิก^{๒๙} ผู้เขียนมีความเห็นว่าข้อมูลในส่วนดังกล่าวน่าจะคลาดเคลื่อนด้วยเหตุผลสองประการ ประการแรกคือ APU ยังไม่เปลี่ยนชื่อเป็น APPU จนกระทั่งในการประชุมสมัชชาใหญ่ APU ครั้งที่ ๑๖ เมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๒๓^{๓๐} ฉะนั้น การเรียกชื่อองค์การในข้อบังคับหน่วยว่า “สหภาพสมาชิกรัฐสภาเอเชียและแปซิฟิก” ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๘ จึงเป็นไปได้ เหตุผลอีกประการหนึ่งซึ่งได้กล่าวถึงมาบ้างแล้ว คือ ที่ประชุมเป็นการภายในของสภาวาระรัฐธรรมนูญยังมิได้มีมติให้รัฐสภาไทยเข้าเป็นสมาชิก APU จนกระทั่งเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๐๙ จึงเป็นไปได้อีกเช่นกันที่จะมีการออกข้อบังคับหน่วยก่อนการมีมติดังกล่าว ข้อบังคับหน่วยฉบับที่ถูกยกเลิกจึงน่าจะเป็น “ข้อบังคับของหน่วยสมาชิกรัฐสภาไทยในสหภาพสมาชิกรัฐสภาเอเชีย” ซึ่งใช้บังคับเมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๑๐

ประวัติการจัดตั้งหน่วยประจำชาติไทยใน AIPA

รัฐสภาไทยได้รับการทาบทามโดยตรงให้ร่วมเป็นสมาชิกแรกตั้งของ AIPO^{๓๑} ตั้งแต่เริ่มมีความเคลื่อนไหวในการก่อตั้งองค์การ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๗^{๓๒} นอกจากนี้ รัฐสภาไทยซึ่งมีชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามสถานการณ์

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, ๒๔.

^{๒๖} [สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา], *องค์การสหภาพรัฐสภา องค์การสหภาพสมาชิกรัฐสภาเอเชีย*, ๑๑๕-๑๑๗.

^{๒๗} *ข้อบังคับหน่วยประจำชาติไทยในสหภาพสมาชิกรัฐสภาเอเชียและแปซิฟิก*, *ราชกิจจานุเบกษา* ฉบับพิเศษ เล่มที่ ๙๙ ตอนที่ ๑๐๓ (๓๐ กรกฎาคม ๒๕๒๕): ๒๕-๓๐.

^{๒๘} *ข้อบังคับหน่วยประจำชาติไทยในสหภาพสมาชิกรัฐสภาเอเชียและแปซิฟิก พ.ศ. ๒๕๔๘*, *ราชกิจจานุเบกษา* ฉบับพิเศษ เล่มที่ ๑๒๒ ตอนที่พิเศษ ๓๗ง (๙ พฤษภาคม ๒๕๔๘): ๓๐-๓๔.

^{๒๙} สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, *ข้อบังคับหน่วยประจำชาติไทยในสหภาพรัฐสภา สมาชิกรัฐสภาเอเชียและแปซิฟิก องค์การรัฐสภาอาเซียน* (กรุงเทพฯ: กองการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ม.ป.ป.), ๒๒.

^{๓๐} Asian-Pacific Parliamentarians’ Union, “About APPU”, <http://www.appu-cs.org> (accessed 20 November 2017).

^{๓๑} โปรดดูเชิงอรรถที่ ๔ ประกอบ เกี่ยวกับประวัติการแปลชื่อองค์การนี้.

^{๓๒} [สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา], *องค์การระหว่างรัฐสภาของประเทศสมาชิกสมาคมอาเซียน* (ASEAN Inter-Parliamentary Organisation) (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), ๑.

ทางการเมืองในช่วงนั้น^{๓๓} ยังได้ส่งคณะผู้แทนไปเข้าร่วมการประชุมระหว่างรัฐสภาของประเทศสมาชิกสมาคมอาเซียน (ASEAN Parliamentary Conference) เป็นจำนวนรวม ๓ ครั้ง ในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ และ พ.ศ. ๒๕๒๐ โดยในการประชุมระหว่างรัฐสภาของประเทศสมาชิกสมาคมอาเซียน ครั้งที่ ๓ นี้เอง หัวหน้าคณะผู้แทนรัฐสภาที่มาเข้าร่วมประชุมได้ลงนามในธรรมนูญ AIPO เมื่อวันที่ ๒ กันยายน ๒๕๒๐ อันถือเป็นจุดเริ่มต้นขององค์การสำหรับการจัดตั้งหน่วยประจำชาติไทย พลาอากาศเอก หะริน หงสกุล ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้เรียกประชุมรัฐสภาเป็นการภายใน เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๒๐ เพื่อพิจารณาเรื่องดังกล่าว^{๓๔} ในการนี้ที่ประชุมข้างต้นได้รับรองร่างข้อบังคับหน่วยประจำชาติไทยใน AIPO^{๓๕} จึงถือว่าสถานะของหน่วยเริ่มขึ้นตั้งแต่วันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๒๐ และมีผลบังคับใช้อยู่ราว ๕ ปี กระทั่งต่อมา ได้มีการจัดทำข้อบังคับหน่วยประจำชาติไทยใน AIPO อีกจำนวน ๒ ฉบับ ได้แก่ ฉบับปี พ.ศ. ๒๕๒๕^{๓๖} และฉบับปี พ.ศ. ๒๕๔๘^{๓๗} ภายใต้คำแปลชื่อขององค์การว่า “องค์การรัฐสภาอาเซียน” ในท้ายที่สุด ภายหลังจากที่ประชุมใหญ่ AIPO ครั้งที่ ๒๘ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้มีมติรับรองธรรมนูญซึ่งเปลี่ยนชื่อองค์การจากเดิม เป็นสมัชชารัฐสภาอาเซียน (ASEAN Inter-Parliamentary Assembly – AIPA) จึงได้มีการออกข้อบังคับหน่วยประจำชาติไทยใน AIPA ฉบับปี พ.ศ. ๒๕๕๑^{๓๘} (ฉบับปัจจุบัน)

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

หน่วยประจำชาติของรัฐสภาไทยจัดตั้งขึ้นโดยอาศัยอำนาจของประธานรัฐสภาในการควบคุมและดำเนินกิจการของรัฐสภา อย่างไรก็ตาม ประธานรัฐสภาจะใช้อำนาจดังกล่าวก็ต่อเมื่อที่ประชุมเป็นการภายในของรัฐสภามีมติเห็นชอบให้รัฐสภาไทยเข้าเป็นสมาชิกองค์การรัฐสภาระหว่างประเทศและจัดตั้งหน่วยประจำชาติไทยในองค์การรัฐสภาระหว่างประเทศนั้น ๆ ขึ้น แม้การประชุมร่วมกันของรัฐสภาจะไม่มีสถานะทางกฎหมาย แต่มีความสำคัญมาก เนื่องจากหากไม่มีมติเห็นชอบของที่ประชุมนี้ ย่อมหมายความว่านอกเหนือจากการวินิจฉัยของประธานรัฐสภาเองแล้ว ไม่มีฐานการอ้างอิงอื่นใดที่จะกำหนดได้ว่า การมีปฏิสัมพันธ์กับองค์การรัฐสภาระหว่างประเทศนั้น ๆ ถือเป็นกิจการของรัฐสภา อาจเพราะด้วยเหตุนี้ ที่ผ่านมา ประธานรัฐสภาจึงล้วนแต่ดำเนินการตามแนวปฏิบัติข้างต้น เมื่อต้องพิจารณาเกี่ยวกับการนำรัฐสภาไทยเข้าเป็นสมาชิกองค์การรัฐสภาระหว่างประเทศและจัดตั้งหน่วยประจำชาติ

จากประวัติการจัดตั้งหน่วยประจำชาติของรัฐสภาไทยนี้ คำถามที่ควรกล่าวถึงท้ายไว้ คือ หากจะมีการนำรัฐสภาไทยเข้าเป็นสมาชิกองค์การรัฐสภาระหว่างประเทศและจัดตั้งหน่วยประจำชาติขึ้นในอนาคต เราจะยังสามารถนำแนวปฏิบัติเมื่อ ๔๐-๗๐ ปีก่อน มาใช้ได้หรือไม่ ผู้เขียนขอเสนอว่า ยังคงใช้ได้ราบเท่าที่ไม่มีผู้ใดทักท้วง ทั้งนี้ การตอบคำถามดังกล่าวควรแยกเป็น ๒ ส่วน สำหรับส่วนแรกว่าด้วยอำนาจของประธาน

^{๓๓} ประเทศไทยใช้ระบบสองสภา คือ รัฐสภาซึ่งประกอบด้วย สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ ต่อมา เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ประเทศไทยกลับมาใช้ระบบสภาเดียว คือ สภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๙ ภายหลังจากนั้นเพียง ๑ ปี เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองขึ้นอีกครั้ง ประเทศไทยยังคงใช้ระบบสภาเดียว แต่เปลี่ยนชื่อเป็นสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๐.

^{๓๔} รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ, ครั้งที่ ๕, ๒๕๒๐: ๓๐๖.

^{๓๕} ข้อบังคับหน่วยประจำชาติไทยในองค์การระหว่างรัฐสภาอาเซียน, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๙๕ ตอนที่ ๒ (๓ มกราคม ๒๕๒๑): ๑-๓.

^{๓๖} ข้อบังคับหน่วยประจำชาติไทยในองค์การรัฐสภาอาเซียน, ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่มที่ ๙๙ ตอนที่ ๑๐๓ (๓๐ กรกฎาคม ๒๕๒๕): ๓๑-๓๖.

^{๓๗} ข้อบังคับหน่วยประจำชาติไทยในองค์การรัฐสภาอาเซียน พ.ศ. ๒๕๔๘, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๒๒ ตอนพิเศษ ๓๗ง (๙ พฤษภาคม ๒๕๔๘): ๓๖-๔๑.

^{๓๘} ข้อบังคับหน่วยประจำชาติไทยในสมัชชารัฐสภาอาเซียน พ.ศ. ๒๕๕๑, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๒๖ ตอนพิเศษ ๑๐ง (๒๒ มกราคม ๒๕๕๒): ๑๐๖-๑๑๐.

รัฐสภาในการควบคุมและดำเนินกิจการของรัฐสภานั้น ผู้เขียนเห็นว่า อำนาจดังกล่าวจะยังคงมีอยู่ ไม่ว่าจะในข้อบังคับการประชุมรัฐสภาฉบับใดในอนาคตก็ตาม แต่สำหรับอีกส่วนหนึ่งซึ่งว่าด้วยการเรียกประชุมรัฐสภาเป็นการภายในนั้น ผู้เขียนเห็นว่า ปัจจุบันการกระทำเช่นนี้อาจถูกท้าทายได้ เพราะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๑๕๗ ระบุไว้ว่า “ในการประชุมร่วมกันของรัฐสภาให้ใช้ข้อบังคับการประชุมรัฐสภา...”^{๓๙} ในขณะที่ การเรียกประชุมรัฐสภาเป็นการภายในเพื่อพิจารณาเรื่องดังกล่าวไม่เคยมีระบุในข้อบังคับการประชุมรัฐสภาฉบับใดมาก่อน หากแต่เป็นเพียงการนัดประชุมหรือขอคำปรึกษาจากที่ประชุมรัฐสภาอย่างไม่เป็นทางการตามแนวปฏิบัติเมื่อ ๔๐-๗๐ ปีก่อนเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ หากต้องการป้องกันความสับสนที่อาจเกิดขึ้นในระยะยาว ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะว่า ควรมีการกำหนดขั้นตอนการดำเนินการเกี่ยวกับการนำรัฐสภาไทยเข้าเป็นสมาชิกองค์การรัฐสภาระหว่างประเทศและจัดตั้งหน่วยประจำชาติในกฎหมายหรือข้อบังคับที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจน

เอกสารอ้างอิง

ข้อบังคับหน่วยประจำชาติไทยในสมัชชารัฐสภาอาเซียน พ.ศ. ๒๕๕๑, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๒๖ ตอนพิเศษ ๑๐๖ (๒๒ มกราคม ๒๕๕๒): ๑๐๖-๑๑๐.

ข้อบังคับหน่วยประจำชาติไทยในสหภาพรัฐสภา, ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่มที่ ๙๙ ตอนที่ ๑๐๓ (๓๐ กรกฎาคม ๒๕๒๕): ๑๙-๒๔.

ข้อบังคับหน่วยประจำชาติไทยในสหภาพรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๔๘, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๒๒ ตอนพิเศษ ๓๗๖ (๙ พฤษภาคม ๒๕๔๘): ๒๔-๒๙.

ข้อบังคับหน่วยประจำชาติไทยในสหภาพสมาชิกรัฐสภาเอเชียและแปซิฟิก, ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่มที่ ๙๙ ตอนที่ ๑๐๓ (๓๐ กรกฎาคม ๒๕๒๕): ๒๕-๓๐.

ข้อบังคับหน่วยประจำชาติไทยในสหภาพสมาชิกรัฐสภาเอเชียและแปซิฟิก พ.ศ. ๒๕๔๘, ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่มที่ ๑๒๒ ตอนพิเศษ ๓๗๖ (๙ พฤษภาคม ๒๕๔๘): ๓๐-๓๔.

ข้อบังคับหน่วยประจำชาติไทยในองค์การระหว่างรัฐสภาอาเซียน, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๙๕ ตอนที่ ๒ (๓ มกราคม ๒๕๒๑): ๑-๓.

ข้อบังคับหน่วยประจำชาติไทยในองค์การรัฐสภาอาเซียน, ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่มที่ ๙๙ ตอนที่ ๑๐๓ (๓๐ กรกฎาคม ๒๕๒๕): ๓๑-๓๖.

ข้อบังคับหน่วยประจำชาติไทยในองค์การรัฐสภาอาเซียน พ.ศ. ๒๕๔๘, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๒๒ ตอนพิเศษ ๓๗๖ (๙ พฤษภาคม ๒๕๔๘): ๓๖-๔๑.

ข้อบังคับหน่วยรัฐสภาไทยในสหภาพรัฐสภา, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๖๗ ตอนที่ ๓๘ (๑๑ กรกฎาคม ๒๔๙๓): ๗๖๕-๗๗๐.

ข้อบังคับหน่วยรัฐสภาไทยในสหภาพรัฐสภา, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๖๙ ตอนที่ ๕๔ (๙ กันยายน ๒๔๙๕): ๑๐๗๘-๑๐๘๓.

ไทย. รัฐสภา. สภานิติบัญญัติแห่งชาติ. รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ, ครั้งที่ ๕, ๒๕๒๐.

ไทย. รัฐสภา. สภาผู้แทน. รายงานการประชุมสภาผู้แทน, ครั้งที่ ๘, สมัยสามัญ, ๒๔๙๑.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐ก (๖ เมษายน ๒๕๖๐): ๑-๙๐.

^{๓๙} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐ก (๖ เมษายน ๒๕๖๐): ๑-๙๐.

สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา. *รวมข้อบังคับการประชุมและการปรึกษาของสภาผู้แทน พฤษสภา วุฒิสภา และ สภาร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๗๖-พ.ศ.๒๕๑๓*, ม.ป.ท., ม.ป.ป..

[สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา]. *รายงานคณะกรรมการหน่วยรัฐสภาไทยในสหภาพรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๐๔-๒๕๐๕*. กรุงเทพฯ: ร.พ.รับพิมพ์, ม.ป.ป..

[สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา]. *องค์การระหว่างรัฐสภาของประเทศสมาชิกสมาคมอาเซียน (ASEAN Inter-Parliamentary Organisation)*. ม.ป.ท., ม.ป.ป..

[สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา]. *องค์การสหภาพรัฐสภา องค์การสหภาพสมาชิกรัฐสภาเอเชีย พ.ศ. ๒๕๑๑*. โรงพิมพ์มหาดไทย กรมราชทัณฑ์, ๒๕๑๑.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. *ข้อบังคับหน่วยประจำชาติไทยในสหภาพรัฐสภา สมาชิกรัฐสภาเอเชีย และแปซิฟิก องค์การรัฐสภาอาเซียน*. กรุงเทพฯ: กองการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ม.ป.ป..

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. *องค์การรัฐสภาระหว่างประเทศซึ่งรัฐสภาไทยเป็นสมาชิก*. ม.ป.ท., ม.ป.ป..

Asian-Pacific Parliamentarians' Union. "About APPU." <http://www.appu-cs.org> (accessed 20 November 2017).

นายชวิน วรรณภูมิ

นักวิเทศสัมพันธ์ปฏิบัติการ

กลุ่มงานสหภาพสมาชิกรัฐสภาเอเชียและแปซิฟิก

สำนักองค์การรัฐสภาระหว่างประเทศ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

สถานะเอกสาร วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๖.๓๐ นาฬิกา